

ทฤษฎีและแนวความคิดมาตรการปรับแก้ต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคม

1. ทฤษฎีการลงโทษ

ถึงแม้ว่าการปรับแก้ต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมเป็นวิธีการปรับแก้ต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะที่มีไว้เป็นการลงโทษทางอาญา แต่การทำให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการทางกฎหมายที่พัฒนามาจากความคิดพื้นฐานการลงโทษ

งานเรื่องวัตถุประสงค์การลงโทษ ได้มีผู้ให้ความเห็นในเชิงวิชาการแตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย เช่น

Grupp กล่าวไว้ว่าการลงโทษมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

- (1) ลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคมหรือเพื่อสนองผลกรรมของผู้กระทำความผิด (Retribution)
- (2) ลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)
- (3) ลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)
- (4) ลงโทษเพื่อจุดมุ่งหมายรวม (Intergration)¹

โดยเฉพาะทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integrated or Inclusive Theory) Grupp ให้ทัศนะว่า ทฤษฎีการลงโทษควรจะมีจุดหมายรวมหลายอย่าง การตอบแทนแก้แค้น การป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ

¹Stanley E. Grupp, Theories of Punishment.

(Bloomington : Indiana University Press, 1971), p. 9-10.

ความผิดและอื่น ๆ ส่วนเป็นจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งสิ้น การลงโทษจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ ขณะเดียวกันสังคมหรือประชาชนก็ต้องรู้สึกว่าได้มีการลงโทษหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างพอเหมาะพอควรแก่ความผิดที่เขาทำขึ้นแล้ว²

Gresham M. Sykes อาจารย์านมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ มีอยู่ 6 ประการด้วยกัน คือ

- (1) ลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution) ผู้ใดละเมิดต่อความสงบและศีลธรรมอันดีงามของสังคม ย่อมต้องถูกลงโทษโดยรัฐ
- (2) ลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นตอบแทน (Sublimated Vengeance) เป็นการลงโทษโดยผู้เสียหายจากการกระทำผิด
- (3) ลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งเฉพาะ (Specical Deterrence) เป็นการลงโทษเฉพาะตัว ป้องกันผู้กระทำผิดไม่ทำห้กระทำผิดซ้ำอีก
- (4) ลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งทั่วไป (General Deterrence) เป็นการป้องกันคนทั่วไปไม่ห้กระทำผิด
- (5) ลงโทษเพื่อเป็นการทำให้หมดความสามารถ (Incapacitation) เป็นการตัดโอกาสรดยการนำตัวออกจากสังคม มีห้กระทำผิดอีก
- (6) ลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)³

²Stanley E. Grupp, Theories of Punishment, p. 9.

³Gresham M. Sykes, Criminology (New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1978), p. 480-495.

นอกจากนี้ นักคิดทางอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง คือ Hagan ได้สรุปไว้ว่า วัตถุประสงค์ของการลงโทษมีอยู่ 7 ประการ คือ

- (1) เพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Restraint or Incapacitation)
- (2) เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่เคยทำความผิดต้องกระทำผิดอีก (Individual or Specific Deterrence)
- (3) เพื่อป้องกันมิให้คนทั่วไปกระทำผิดเหมือนกับผู้ที่เคยทำความผิด (General Deterrence)
- (4) เพื่อแก้ไขตัวผู้กระทำผิดให้กลับเป็นพลเมืองดี (Reform or Rehabilitation)
- (5) เพื่อตอกย้ำบรรทัดฐานทางศีลธรรม ถือว่านักโทษคือสัญลักษณ์ของผู้ละเมิดกฎเกณฑ์แห่งศีลธรรม (Moral Affirmation or Symbolism)
- (6) เพื่อแก้แค้นให้แก้สังคม (Retribution) ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดได้ทำอันตรายแก่สังคม จึงต้องมีการแก้แค้นให้แก้สังคม
- (7) เพื่อเป็นการชดเชยความผิด (Restitution or Compensation)⁴

ส่วนนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงของไทย คือ ท่านอาจารย์จิตติ ดิงสภักดิ์ ได้ให้ทัศนะความประสงค์ที่มุ่งหมายในการลงโทษมีอยู่ดังนี้

1. เป็นการตอบแทนต่อการกระทำผิด นัยหนึ่งก็คือ เป็นการแก้แค้นทดแทนซึ่งเป็นวิสัยของบุญชนคนธรรมดานั่นเอง (Expiation, retribution) หรืออาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (prevention special) ได้แก่

⁴Stanley E. Grupp, Theories of Punishment, p. 10.

2. เป็นการป้องกันสังคม ซึ่งอาจเป็นการป้องกันทั่วไป

(prevention general) ได้แก่

- ก. การปราบปราม (deterrence) ไม่ให้ผู้กระทำความผิดนั้น คิดทำผิดอีก ไม่ให้คนอื่นเอาอย่าง ทำผิดอย่างนั้นขึ้นบ้าง
- ข. ความมั่นคงของชุมชน (protection of society, social solidarity) โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนไม่ยอมให้มีการกระทำความผิดเช่นนั้น เกิดขึ้น
- ค. การป้องกัน (prevention) ไม่ให้ผู้นั้นทำผิดได้อีกโดยตลอดไป เช่น ประหารชีวิต หรือโดยชั่วคราว เช่น ชังไว้มีกำหนดเวลา
- ข. ทัศนีสัย (reform) ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป⁵

เมื่อได้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่นักอาชญาวิทยาและนักกฎหมายต่างได้ให้ทัศนะไว้ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีหลัก 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นตอบแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ส่วนรูปแบบวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดของแต่ละสังคมจะเป็นไปในทางใดนั้น ย่อมแล้วแต่นโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ของรัฐ ประมวลกฎหมายอาญาจะเป็นสิ่งชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญานั้น ๆ ว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร พร้อมกับชี้ให้เห็นถึงวิธีการและทฤษฎีที่รองรับวิธีการที่หาให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵จิตติ ดิงส์กี, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา, ภาค 2 ตอน 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2506), หน้า 12.

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคม มีด้วยกัน 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้ง ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการชดเชยความผิดและทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

2.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้ง (Deterrence Theory)

แนวความคิดของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ มุ่งที่จะป้องกันสังคมให้ปลอดจากอาชญากรรมหรือยับยั้งป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเคยได้รับโทษมาแล้วหวนกลับมากระทำความผิดอีก ทั้งนี้ จากการศึกษาของ Daniel Glaser พบว่า ประมาณ 60-70 เปอร์เซ็นต์ ของผู้กระทำความผิดซึ่งได้รับโทษมาแล้วกลับกระทำความผิดขึ้นใหม่ภายหลังที่พ้นโทษ⁶

ในทางดาราศาสตร์มีแบ่งแยกทฤษฎียับยั้งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การยับยั้งเฉพาะตัว (Special Deterrence) เป็นการป้องกันตัวผู้กระทำความผิดไม่ให้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยการตัดโอกาสมิให้กระทำความผิดได้อีก เช่น ผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ในที่สาธารณะสถาน เมื่อถูกจับตัวไปดำเนินคดีและศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ซึ่งขณะผู้กระทำความผิดรับโทษอยู่ในทัณฑสถาน ผู้กระทำความผิดคนนั้นจะไม่มีโอกาสกลับมาก่อทำความผิดได้อีก

(2) การยับยั้งทั่วไป (General Deterrence) เป็นการยับยั้งมิให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิด โดยข่มขู่ให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวในโทษทัณฑ์ที่จะได้รับและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก

⁶Gresham M. Sykes, Criminology, p. 485.

2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการชดเชยความผิด (Restitution Theory) วัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้ได้พัฒนามาจากความเชื่อที่ว่าโทษเป็นสิ่งจำเป็นในทางความรู้สึกรับผิดชอบของผู้กระทำผิดและเป็นการตอบแทนความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่ถูกประทุษร้ายหรือเหยื่อของอาชญากรรม ผู้กระทำผิดจำต้องชดเชยความเสียหายต่อความผิดที่ได้ก่อขึ้น ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขเยียวยาความเสียหายอันเป็นการบรรเทาผลร้ายของอาชญากรรม

อัศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กิริยาผล ได้แบ่งรูปแบบการชดเชยค่าเสียหายของผู้กระทำผิด ออกเป็น 3 ประการ

(1) การชดเชยด้วยเงิน ผู้กระทำผิดถูกศาลสั่งให้ใช้เป็นค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดอาจได้รับการปลดปล่อยภายใต้การคุมประพฤติหรือพักการลงโทษโดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติหรือพักการลงโทษให้จ่ายเงินเป็นการชดเชยค่าเสียหายหรือโดยการหักรายได้ของนักโทษที่มีขึ้นระหว่างในเรือนจำ เป็นต้น

(2) การชดเชยด้วยการบริการชุมชน เป็นการให้ผู้กระทำผิดชดเชยความเสียหายให้แก่ชุมชน อาจโดยการทำงานสาธารณะต่าง ๆ ในวันหยุด เช่น ดูแลเด็ก ทำความสะอาด ทำงานในองค์กรกุศลของรัฐ โรงพยาบาล หรืองานอื่นที่เหมาะสมกับคุณลักษณะ ความรู้ความสามารถ และความผิดของผู้กระทำผิด

(3) การชดเชยด้วยการบริการโดยตรงแก่ผู้เสียหาย เป็นการทํางานส่วนตัวให้แก่ผู้เสียหายเป็นการชดเชย เช่น ทําสวนให้ผู้เสียหาย ขอขมาต่อผู้เสียหาย เป็นต้น การชดเชยเหล่านี้อาจเหมาะกับเด็กกระทำผิดมากกว่าผู้ใหญ่⁷

⁷อัศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กิริยาผล, "การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา" วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม (มกราคม 2531):

การลงโทษเพื่อเป็นการชดเชยความผิดที่เกิดขึ้นนี้ เป้าหมายสำคัญจึงอยู่ที่ผู้กระทำผิด ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายและสังคมโดยตรง ซึ่งวิธีการนี้มุ่งแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ อย่างไรก็ตาม การชดเชยไม่ใช่วัตถุประสงค์เพียงเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายเท่านั้น แต่เป็นมาตรการที่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดด้วย ในปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศได้มีการนำรูปแบบของการชดเชยค่าเสียหายมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการแก้ไขฟื้นฟู ตัวอย่างเช่น ในประเทศญี่ปุ่น ได้มีการจัดโครงการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษจากกิจการอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้กระทำผิดมีส่วนร่วมในการแก้ไขสภาวะแวดล้อมด้วยการจ่ายเงินเข้ากองทุนทดแทนตามอัตราส่วนของมลพิษที่โรงงานปล่อยออกมา เพื่อนำมาเป็นค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหายและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้บริการตามกฎหมาย วิธีการดังกล่าวนี้จะมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อสังคม

2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

(Rehabilitation Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้ เป็นวิวัฒนาการทางความคิดที่คลี่คลายมาจากการลงโทษ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทดแทนและยับยั้ง เนื่องจากวิธีการลงโทษตามแนวความคิดของการลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนและยับยั้งไม่อาจบรรลุผลในการป้องกันสังคมให้ปลอดจากอาชญากรรมได้ เมื่อผู้กระทำผิดถูกปลดปล่อยตัวออกมาจากทัณฑสถานแล้วไม่อาจกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคม แต่กลับประพฤติผิดมากยิ่งขึ้น จากปรากฏการณ์เช่นนี้ จึงได้เกิดแรงกระตุ้นหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้กระทำผิดโดยลดความเชื่อในการลงโทษจากรู้สึก ตระหนักถึงผลเสียของการจำคุก จึงเกิดแนวความคิดศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เพื่อจะเป็นแนวทางในการแก้ไขผู้กระทำผิดให้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่ผ่อนปรนปราณีตามสภาพและความร้ายแรงของความคิด

นักจิตวิทยาและนักอาชญาวิทยา ได้ให้ความสนใจต่อทฤษฎีนี้เป็นจำนวนมาก และได้นำให้ทัศนะ ดังนี้

Ferri กล่าวว่า การพิพากษาเพื่อการลงโทษผู้กระทำผิดควรลดจุดมุ่งหมายเพื่อการแก้แค้นและชดเชยลง แต่ควรมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด อันเป็นแนวทางไปสู่การคุมความประพฤติ และเป็นการป้องกันอาชญากรรม⁸

Raymand Sallcilles อธิบายว่า การใช้มาตรการการลงโทษให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้กระทำผิด เพื่อมุ่งประโยชน์ในการส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดกลับความประพฤติเป็นคนดี ด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยกัน 3 ส่วน คือ การฟื้นฟูบุคลิกภาพทางสังคมของผู้กระทำผิด การแก้ไขปรับปรุงจิตใจผู้กระทำผิดและปรับสภาพของผู้กระทำผิด⁹

ทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบริการสังคมนั้นเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากแนวความคิดของการลงโทษ เป็นการรับเอาแนวความคิดของทฤษฎีการลงโทษ เพื่อเป็นการยับยั้ง ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการชดเชยความผิดและทฤษฎีการลงโทษ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดผสมผสานเข้าด้วยกัน รูปแบบและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจผู้กระทำความผิด โดยวิธี

⁸Stanley E. Grupp, The Positive School of Criminology Three Lectures by Enrico Ferri (New York: Univerty of Pittsburgh Press, 1968), p. 9.

⁹ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิชการพิมพ์จำกัด, 2523), หน้า 68.

การสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคมด้วยการทำงานบริการ
 สาธารณประโยชน์ วิธีการดังกล่าวเป็นการลดจุดติงเครียดของการลงโทษที่มีความ
 มุ่งหมายแก้แค้นผู้กระทำผิดมาเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในรายซึ่ง
 สามารถแก้ไขได้ให้ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจจนสามารถกลับคืนเข้าสู่สังคม
 ได้ อันเป็นวิถีทางที่กับสังคมปลอดจากอาชญากรรมได้อีกทางหนึ่ง

3. ความเป็นมาและแนวความคิด

3.1 ความเป็นมาและแนวความคิดการให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการ สังคมในต่างประเทศ

การให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมนี้มีความเป็นมาเริ่มต้นที่
 ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1972 รัฐสภาอังกฤษได้บัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลใช้
 วิธีการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจผู้กระทำผิดโดยสั่งให้ทำงานบริการให้แก่
 สังคมหรือชุมชน ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากในประเทศอังกฤษและเวลส์ต้องเผชิญปัญหา
 นักโทษล้นคุกจากการสำรวจของสำนักงานโรม-ออฟฟิศ (Home Office)* พบว่า
 1 ใน 3 ของผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นผู้กระทำผิดอาญาประเภทลหุโทษหรือความผิด
 เล็กน้อยที่ต้องรับโทษจำคุกในระยะสั้น เมื่อคำนึงถึงความเหมาะสมและผลกระทบจาก
 การจำคุกในระยะสั้นต่อผู้กระทำผิดประเภทนี้แล้ว พบว่าการลงโทษด้วยวิธีจำคุก
 ไม่มีประสิทธิภาพที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นอีก กล่าวคือ ประมาณครึ่งหนึ่ง

*สำนักงานโรม-ออฟฟิศ (Home Office) เป็นหน่วยงานของรัฐบาล
 มีหน้าที่ควบคุมการบริหารส่วนท้องถิ่น ตำรวจ และหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐในอังกฤษ
 และเวลส์ โดยมีรัฐมนตรีหรือที่เรียกว่า Home Secretary หรือ Secretary of
 State for Home Affairs เป็นผู้บริหารสูงสุด หน่วยงานเทียบเท่ากระทรวง
 มหาดไทยของประเทศไทย

ของผู้ต้องโทษที่เป็นผู้ใหญ่จะหวนกลับไปกระทำผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาเพียง 2 ปี หลังจากที่ถูกโทษไปแล้ว ซึ่งรัฐเองก็ต้องสูญเสียงบประมาณไปเป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะควบคุมคนเหล่านั้นไว้ในเรือนจำ¹⁰ คณะกรรมการที่ปรึกษาว่าด้วยระบบการลงโทษ (The Advisory Council on The Penal System) ได้ค้นหาทางเลือกอื่นที่เหมาะสมแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ วิธีการหนึ่งก็คือ การสั่งให้ผู้กระทำ ความผิดทำงานบริการสังคม (Community Service by Order) โดยเชื่อว่า มาตรการดังกล่าวจะช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้ในที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม มีผู้กล่าวกันว่า การให้ผู้กระทำ ความผิดทำงานบริการสังคมมีแนวความคิดพื้นฐานมาจากการใช้แรงงานทาสให้ไปทำงานในอาณานิคมของ อังกฤษ¹¹ ซึ่งเป็นวิธีที่ถือปฏิบัติกันมาช้านานในสมัยพระนางเจ้าอลิซาเบธที่ 1 ได้มีการสั่งผู้กระทำ ความผิดที่มีจิตใจชั่วร้าย หรือกระทำ ความผิดร้ายแรงลักษณะต่าง ๆ ไปเป็นทาสใช้งานหนักในหน้าที่พลกรรเชียงสำหรับเรือเดินทะเล ต่อมาในยุคที่ อังกฤษแสวงหาอาณานิคม อังกฤษได้ตรากฎหมายว่าด้วยการส่งตัวผู้กระทำผิดไป ต่างแดน (The First Modern Legalization of transportation) กำหนดให้ส่งผู้กระทำ ความผิดประเภททุจริต คดโกง คนจรจัด หัวขโมย และมุกค

¹⁰ชาณูณรงค์ ชาณูลิขิต "การศึกษา ระบบการทำงานสาธารณะของ ผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 28-29.

¹¹Ken Pease and William McWilliams. Community Service by Orders (London: Scottich Academic Press Ltd, 1980), p. 1.

จำพวกภิกษุอาจารย์ ไปอยู่ในดินแดนซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ระหว่างการเดินทางมีการลงโทษผู้กระทำความผิดแบบทรมาน¹² วิธีการนี้ชาวอังกฤษรู้สึกต่อต้านและคัดค้านกันอย่างมาก ต่อมาในปี ค.ศ. 1821 อังกฤษได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการลงโทษให้นักโทษทำงานหนัก (Hard Labour) ทดแทนการส่งผู้กระทำความผิดไปต่างแดน แต่วิธีการลงโทษนี้ได้ถูกยกเลิกไปในที่สุด

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, หน้า 68.

ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ
ขึ้น โดยการรวมตัวของนักทฤษฎีวิทยาในกลุ่มประเทศยุโรป เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
เกี่ยวกับการลงโทษ หรือที่เรียกว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน* ทั้งนี้ ทำให้เกิด

*ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับ
การลงโทษไว้ในข้อ 7 ดังนี้

"บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่
โหดร้ายผิดมนุษยชน หรือต่ำช้าไม่ได้ กล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ บุคคลใดจะถูก
ทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากความยินยอมพร้อมใจอย่าง
อิสระหาได้ไม่"

นอกจากนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 ได้บัญญัติเพื่อ
คุ้มครองการถูกบังคับใช้แรงงาน ดังนี้

"... 3. (ก) บุคคลใดจะถูกเกณฑ์แรงงานหรือบังคับใช้
แรงงานมิได้

(ข) บทบัญญัติในวรรค 3 (ก) มิได้ห้ามการทำงาน
หนักตามคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจอันเป็น
การลงโทษในประเทศที่ถือว่าการจำคุกและ
การทำงานหนักเป็นโทษทางอาญานิดหนึ่ง

(ค) เพื่อวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติในวรรคนี้ คำว่า
"เกณฑ์แรงงานหรือใช้แรงงาน" ไม่หมาย
ความรวมถึง

(1) การทำงานหรือการปฏิบัติงาน ซึ่งมีได้
กล่าวถึงไว้ในวรรค (ข) อันบุคคลผู้ถูกควบคุม
ตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลที่อยู่
ระหว่างการปล่อยตัวจากการถูกควบคุมอย่างมี
เงื่อนไขจะพึงกระทำ ..."

การเปลี่ยนแนวความคิดแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะหลักการลงโทษต่อเสรีภาพ ต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่ารูปแบบและวิธีการลงโทษไม่ควรมีลักษณะ เป็นการทรมานหรือมีสภาพเลวร้ายเกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดไม่อาจบรรลุผลได้ หากการลงโทษมีลักษณะทรมานหรือร้าย ความเคียดแค้นชิงชังต่อสังคม นักทัณฑวิทยาทั้งหลายจึงเห็นควรรักษาหลักการลงโทษในลักษณะเป็นการทรมาน โดยการนำรูปแบบและวิธีการลงโทษที่มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างมีมนุษยธรรมมาใช้ทดแทนการลงโทษแบบดั้งเดิม

ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษห้ามมิให้บุคคลใด ๆ ถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทรมานหรือถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการร้ายพิฆาตมนุษยชน โดยปราศจากความยินยอม และได้มีบัญญัติคุ้มครองการถูกบังคับใช้แรงงาน บุคคลทุกคนย่อมปลอดจากการถูกบังคับใช้แรงงานหรือถูกเกณฑ์แรงงาน มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมเป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์สอดคล้องกับหลักปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างมีมนุษยธรรม ภายใต้งานแห่งความยินยอมของผู้กระทำความผิด เนื่องจากการให้ผู้กระทำความผิดทำงานอันเป็นการให้บริการต่อสังคมหรือชุมชน เป็นการใช้แรงงานผู้กระทำความผิด ดังนั้น ก่อนที่ศาลจะนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ จึงต้องมีการสอบถามความยินยอมจากผู้กระทำความผิด เพราะมาตรการดังกล่าวมิใช่เป็นมาตรการบังคับ เป็นวิธีการที่มุ่งหวังปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้มีโอกาสแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจ จึงต้องอาศัยความสมัครใจจากผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

แนวความคิดการให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วประเทศอังกฤษและเวลส์ ความสำเร็จที่ประเทศอังกฤษประสบอยู่ทำให้บรรดาผู้เกี่ยวข้องในสหรัฐอเมริกา และนำมาพิจารณาประยุกต์ใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีของสหรัฐอเมริกา โดยในปี ค.ศ. 1891 มลรัฐต่าง ๆ ของ

สหรัฐอเมริกา เช่น รัฐเวอร์จิเนีย โรโฮโอ วัลลัมเบีย ได้มีการพิพากษาให้ผู้กระทำผิดซึ่งกระทำผิดในฐานความผิดต่าง ๆ กัน ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์บนถนนและตามตรอกซอกซอยทั้งในเมืองใหญ่ ๆ และหมู่บ้านเล็ก ๆ ตามแต่กรณี

ต่อมาศาลมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาได้พัฒนารูปแบบการทำงานบริการสังคมเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการคุมประพฤติ ในคดีที่ศาลมีคำสั่งให้รอการลงโทษจำคุก รวมทั้งคดีที่ศาลมีคำสั่งรอการลงโทษปรับ โดยนำเงื่อนไขบริการสังคมมาประยุกต์ใช้กับการคุมประพฤตินิติบุคคล ซึ่งรูปแบบความผิดที่นิติบุคคลกระทำนั้นมักประกอบอาชญากรรมในรูปของอาชญากรรมทางธุรกิจ (Business Crime) เป็นคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น อาชญากรรมคอเชิ้ตขาว (White Collar Crime) อาชญากรรมซึ่งกระทำโดยห้างหุ้นส่วน บริษัท (Corporate Crime) และอาชญากรรมทางการพาณิชย์ (Commercial Crime) ทำให้ได้รับการลงโทษด้วยการทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษปรับ ซึ่งความผิดประเภทนี้ไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก ต่างกับอาชญากรรมธรรมดาที่มักจะเป็นเหตุการณ์สร้างความเสียหายต่อชีวิตและอารมณ์ของประชาชนอย่างเห็นได้ชัด ผู้กระทำผิดที่เป็นนิติบุคคลส่วนใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคม การลงโทษปรับแต่เพียงสถานเดียวไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะลดหรือยับยั้งคดีประเภทนี้ลงไปได้ จึงได้เกิดแนวความคิดให้ผู้กระทำผิดมาทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ เพื่อเป็นการชดเชยความผิดของตนเองต่อสังคม ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นอกจากจะดำเนินการให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมแล้ว ยังมีการนำเอามาตรการทดแทนให้กับเหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบอื่น ๆ มาใช้ควบคู่กันด้วย เช่น การชดเชยค่าเสียหาย (Restitution) การทดแทนค่าเสียหาย (Compensation)

แนวความคิดและรูปแบบของเงื่อนไขการให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคม ได้เป็นที่รู้จักอย่างรวดเร็ว ทั้งราชอาณาจักรอังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1980 โครงการทำงานบริการ

สังคมได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เช่น ประเทศเดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์¹³ หรือแม้แต่บางประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศสิงคโปร์ ได้นำแนวความคิดมาใช้ในการรูปของ "โครงการผู้ถูกคุมความประพฤติผู้ใหญ่วัยชราช่วยงานบริการสังคม"¹⁴

ส่วนในกลุ่มประเทศสังคมนิยม เช่น ประเทศรัสเซีย ประเทศจีน มีมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้แรงงาน หรือที่เรียกว่า Rehabilitation Through Labour พื้นฐานแนวความคิด ปรัชญา และรูปแบบวิธีการแตกต่างกับแนวความคิดมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการทำงานบริการสังคม มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้แรงงานนี้ เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดประเภทคดีความผิดที่มีอัตราโทษต่ำ เช่น ความผิดฐานลักเล็กขโมยน้อย ดินยาเสพติด ค่าประเวณี เป็นต้น ผู้กระทำความผิดเหล่านี้จะถูกส่งไปเข้ารับการฝึกอบรมในสถานควบคุมตัวหรือที่เรียกว่า Camp เพื่อฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจ ตลอดระยะเวลาที่อยู่สถานควบคุมตัวจะถูกบังคับใช้แรงงาน โดยการทำงานหนัก (Hard Labour)¹⁵ วิธีการนี้มุ่งให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหวาดกลัว ไม่กล้า

¹³Joe Hudson and Burt Galaway, "Community Service: Toward Program Definition" Federal Probation (June 1990): 3.

¹⁴จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, รายงานการฝึกอบรมหลักสูตร Study of Rehabilitation Programe for offenders ณ ประเทศสิงคโปร์, 2531.

¹⁵Harold J. Berman, Justice in the U.S.S R (London: Oxford University Press, 1973), p. 239-274.

กระทำคามผิดอีก สภาพความเป็นอยู่จึงไม่ต่างกับนักโทษโดยทั่ว ๆ ไป แนวความคิด วัตถุประสงค์และวิธีการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำคามผิดโดยใช้แรงงานในกลุ่ม ประเทศสังคมนิยม จึงแตกต่างกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำคามผิดโดยอาศัยการ บริการสังคมกับมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำคามผิดโดยอาศัยการบริการสังคม

3.2 ความเป็นมาและแนวความคิดการให้ผู้กระทำคามผิดทำงานบริการ สังคมในประเทศไทย

การคุมคามประพฤตีมักมีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำคามผิดในชุมชน ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีมีประโยชน์ต่อสังคม เป็นการให้โอกาสผู้กระทำคามผิดได้ แก้ไขปรับปรุงตนเองโดยให้มีอิสรภาพภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติที่มุ่งให้ผู้กระทำ ผิดได้สำนึกตน ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทั้งยังเป็น การหลีกเลี่ยงโทษจำคุกซึ่งมีผลกระทบต่อจำเลยและผู้ที่ต้องพึ่งพาอาศัยจำเลย มิให้ มีมลทินติดตัวกลายเป็นคนที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำคามผิด จึงเป็นภารกิจหลักของการคุมประพฤติ นอกเหนือไปจากการรายงานข้อมูลของจำเลย ต่อศาลและการควบคุมสอดส่องให้จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการนำวิธีการคุมคามประพฤตีสมาชิกมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำคามผิดใน ชุมชนเรื่อยมา ดังเช่น การให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำงานบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำคามผิดแบบหนึ่ง แต่วิธีการนี้ยังไม่แพร่หลายนัก ดังเช่น เมื่อปี พ.ศ. 2528 ศาลจังหวัดอุบลราชธานีเห็นด้วยกับข้อเสนอของ เจ้าพนักงานคุมประพฤติและมิคาส์สั่งให้จำเลยคดีวิ่งราวทรัพย์ เข้าร่วมส่วนร่วมในการ บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือสาธารณชนหรือชุมชนของจำเลย ตามแต่ศาลหรือพนักงาน คุมประพฤติจะเห็นสมควรเพื่อ "เป็นวิถีทางในการริเริ่มฝึกหัดการทำงานของจำเลย และจะช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามให้เกิดขึ้น ทั้งยังเป็นการชี้แนะให้จำเลยได้

เข้ามา มีบทบาทช่วยเหลือสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมตามคำสั่งและความสามารถ
อีกด้วย" 16

เดิมสำนักงานคุมประพฤติได้มีโครงการส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือ
ของชุมชนในงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ โดยมีเป้าหมายหลักคือ ให้บริการแก่ชุมชนหรือ
สังคม โดยจัดให้มีผู้ถูกคุมความประพฤติได้มีส่วนร่วมในการทำงานสาธารณประโยชน์
และทำกิจกรรม ภายใต้วามสมัครใจของผู้ถูกคุมความประพฤติเอง ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่
น่าพอใจ แต่ยังมีผู้ถูกคุมความประพฤติบางส่วนไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ และศาล
ก็ไม่สามารถสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าร่วมกิจกรรมได้เพราะไม่มีกฎหมาย
รองรับ 17

ดังนั้น กระทรวงยุติธรรมจึงได้ขอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56
วรรคสอง ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2532 เป็นต้นมา ทั้งนี้ เนื่องจาก
มีแนวความคิดนำวิธีการทางทัณฑวิทยาสัมพันธ์มาใช้ในการบำบัดรักษาผู้กระทำ
ความผิดที่ติดยาเสพติดหรือป่วยเจ็บอย่างอื่น และเรื่องการทำผู้กระทำผิดทำงาน
บริการสังคมมาใช้กับงานคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่กระทรวงยุติธรรม
รับผิดชอบอยู่ด้วย เหตุที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคสอง ซึ่งใช้บังคับก่อน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

16สำนักงานคุมประพฤติกลาง, "แนวทางการปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา 56 ซึ่งแก้ไขใหม่", 2533.

17กฤตศิลป์ กนกนาค, "มาตรการคุมประพฤติ, เงื่อนไขคุมประพฤติ
และมาตรการให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคม," ตุลพาท 6 (พฤศจิกายน-
ธันวาคม 2533): 37-52.

มีการแก้ไขนั้น บัญญัติให้ศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติผู้กระทำความผิดที่ศาลรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ได้เพียง 3 ประการเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมความประพฤติไปรับการรักษาโรค หรือบำบัดการติดยาเสพติดหรือความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอย่างอื่นได้ ทั้งยังไม่สามารถกำหนดให้มีผู้ถูกคุมความประพฤติกระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างอื่นได้ด้วย อันเป็นผลให้การใช้วิธีการคุมความประพฤติไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักการตามมาตรา 56 วรรคสอง ให้เหมาะสมขึ้น เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้รับการรักษาโรคหรือบำบัดการติดยาเสพติด หรือกระทำกิจกรรมบริการสังคม และเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งปรับปรุงวิธีการบังคับการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการคุมความประพฤติที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้การใช่วิธีการคุมความประพฤติได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเพิ่มเติมเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ ให้ศาลมีอำนาจจัดให้ผู้กระทำความผิดกระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์อย่างอื่นตามที่เห็นสมควร ภายใต้อำนาจแห่งความยินยอมของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534* ซึ่งเป็นหลักประกันต่อผู้กระทำความผิดว่าจะไม่ใช้วิธีการบังคับใช้แรงงาน

*รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2434 ๖ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 33 ดังนี้

"มาตรา 33 การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ อันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก"

โดยปราศจากความยินยอม การคุมประพฤติมิใช่เป็นมาตรการบังคับ แต่การใช้วิธีการคุมประพฤติมีความสำคัญอยู่ที่การที่ผู้ถูกคุมความประพฤติมีความสมัครใจยอมรับเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนด¹⁸ การให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมเป็นวิธีการหนึ่งที่มีแนวโน้มที่จะฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ในรายที่สามารถจะแก้ไขได้ การสร้างจิตสำนึกให้ผู้กระทำผิดรู้จักรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวมนั้น ต้องอาศัยความสมัครใจหรือยินยอมจากตัวผู้กระทำผิดเองโดยไม่มีวิธีการบังคับ การใช้วิธีการบังคับจะมีได้ช่วยปลุกฝังให้ผู้กระทำผิดมีความรับผิดชอบต่อสังคมหรือกลับตนเป็นพลเมืองดีได้เลย แนวความคิดดังกล่าวจึงสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบันที่ว่า การลงโทษควรเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อมุ่งปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไข

3.3 เปรียบเทียบแนวความคิดการให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมในต่างประเทศและประเทศไทย

การให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมในต่างประเทศและประเทศไทยต่างมีแนวความคิดพื้นฐานจากหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาแนวใหม่ ซึ่งไม่เห็นประโยชน์ของการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดระยะสั้น แต่หากใช้ทางเลือกอื่นแทนวิธีการจองจำ (Alternative to Imprisonment) โดยนำมาตรการไม่ควบคุมตัวมาปฏิบัติแทน (Non - Custodial Treatment) ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้ จะนำมาใช้โดยผ่านกระบวนการทางศาล ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษจำคุกในระยะสั้น ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดทำประโยชน์ต่อสังคมด้วยการทำงานบริการสังคม และเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสร้าง

¹⁸ วิไล จีวังกูร, "กฎหมายคุมประพฤติผู้ใหญ่นในประเทศไทย,"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528),

จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้กระทำความคิดได้กลับตัวเป็นคนดี และมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความคิดด้วย

ส่วนหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจจัดให้ผู้กระทำความคิดกระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ เมื่อได้รับความยินยอมจากผู้กระทำความคิดนั้นต่างมีแนวความคิดพื้นฐานเพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำความคิดที่ว่า "บุคคลทุกคนย่อมปลอดจากการถูกบังคับใช้แรงงาน" ที่นานาประเทศต่างเห็นพ้องต้องกันว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพจากการถูกบังคับใช้แรงงาน การให้ผู้กระทำความคิดทำงานบริการสังคมโดยปราศจากความยินยอม จึงเป็นการลงโทษที่ฝ่าฝืนต่อหลักสิทธิมนุษยชนประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศแถบตะวันตกและตะวันออก รวมทั้งประเทศไทย ต่างก็ได้คงหลักการนี้ไว้ เพื่อเป็นหลักประกัน แสดงให้เห็นว่า การให้ผู้กระทำความคิดทำงานบริการสังคมนี้มีได้เป็นวิธีการบังคับ หากแต่เป็นวิธีการที่เกิดจากความสมัครใจของผู้กระทำความคิดด้วยประสงค์จะปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติ

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศหนึ่งที่รับอิทธิพลแนวความคิดการให้ผู้กระทำความคิดทำงานบริการสังคมจากประเทศอังกฤษ และได้พัฒนารูปแบบการให้การทำงานบริการสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการคุมประพฤติ เงื่อนไขดังกล่าวมีลักษณะเปิดกว้าง นอกจากจะชี้แทนการลงโทษจำคุกได้แล้ว ยังคงใช้แทนการลงโทษปรับได้ด้วย จึงได้เกิดแนวความคิดนำรูปแบบการให้การทำงานบริการสังคมมาชี้กับคดีความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะคดีความคิดที่กระทำโดยนิติบุคคล ให้ได้รับการลงโทษด้วยการทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษปรับเป็นผลให้ลดอัตราหรือยับยั้งคดีประเภทนี้ลงไปได้บ้าง

ในต่างประเทศบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ อเมริกา นอกจากจะดำเนินการให้ผู้กระทำความคิดทำงานบริการสังคมแล้ว ยังมีการนำเอามาตรการ

ทดแทนให้กับเหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบอื่น ๆ มาซึ่งควบคู่กันด้วย เช่น การชดเชยค่าเสียหาย (Restitution) การทดแทนค่าเสียหาย (Compensation)

ส่วนเงื่อนไขการให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมของประเทศไทยนั้น ยังอยู่ในขั้นเริ่มทดลองปฏิบัติเพียงบางพื้นที่เท่านั้น เนื่องจากยังมีข้อขัดข้อง ปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการบริหารงาน เช่น ปัญหาการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร ประกอบกับขอบเขตของกฎหมายยังคงจำกัดเฉพาะที่ศาลรอกการกำหนดโทษจำคุกหรือรอกการลงโทษจำคุกเท่านั้น แนวความคิดที่จะนำมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมไปใช้กับคดีที่มีโทษปรับ โดยเฉพาะคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีโทษปรับหรือคดีความผิดที่กระทำลงโดยนิติบุคคล จึงไม่อาจกระทำได้ แนวความคิด รูปแบบและวิธีการของการทำงานบริการสังคมโดยผู้กระทำความผิดจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและนำไปใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุถึงนโยบายและเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

4. ความหมาย

นักกฎหมายและนักอาชญาวิทยาต่างได้ให้ความหมายของการทำงานบริการสังคมโดยผู้กระทำความผิด ดังนี้

การทำงานบริการสังคม (Community Service Orders) หมายถึง มาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิดแนวใหม่รูปแบบหนึ่ง ที่ศาลสั่งให้ใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขให้ทำงานบริการสังคมแทนวิธีการจำคุก¹⁹

¹⁹Warren Young, Community Service Orders, (London: Macmillian & Co., 1979), p. 9.

การทำงานบริการสังคม (Community Service Orders) หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิดทางานที่เป็นกรให้บริการแก่ชุมชน หรือองค์การสาธารณกุศล อดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างในช่วงเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด²⁰

การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการที่ศาลสั่งให้จำเลยหรือผู้กระทำความผิดที่ได้รับการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษและกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไว้ ทำงานชดเชยการกระทำผิดของตนเองที่ได้ล่วงละเมิดต่อสังคม นอกเหนือจากเงื่อนไขการรายงานตัวตามปกติ เพื่อเป็นมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งยังเป็นกรสร้างภาพพจน์ที่ดีต่อผู้ถูกคุมความประพฤติให้ประชาชนและสังคมยอมรับว่าเขาู้สำนึกในการกระทำผิดแล้ว และยังทำประโยชน์ต่อผู้อื่นได้²¹

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของการทำงานบริการสังคมหรือบริการสาธารณประโยชน์ หมายถึง การที่ผู้ถูกคุมความประพฤตินยอมทำงานที่เป็นกรให้

²⁰Administration Office of the United States Courts, Probation Division, Community Service : A Guide For Sentencing and Implementation, Washington, D.C., (October 1988), p. 3.

²¹อรธณนิติ ดิษฐอนาจ, "มาตรการใหม่ของงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ : การให้ผู้คุมความประพฤติทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์" จุลสาร อ.ส.ค. สัมพันธ์ 3 (1 ตุลาคม - มกราคม 2534): 4.

บริการแก่สังคม ชุมชน หรือองค์การสาธารณกุศล โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้าง ภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

5. การทำงานบริการสังคมกับโทษทางอาญา

การที่ผู้ถูกคุมความประพฤติยินยอมทำงานที่เป็นกรให้บริการแก่สังคม ชุมชนหรือองค์การสาธารณกุศล โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่กำหนดนี้ มีข้อโต้แย้งว่าจะเป็นการลงโทษหรือเป็นโทษทางอาญาหรือไม่อย่างไรในเรื่องนี้ได้มีผู้เกี่ยวข้องได้ให้ทัศนะและเหตุผลด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 เหตุผลทางกฎหมาย

หลักสากลเป็นที่รับรองกันทั่วไปว่า ไม่มีความผิดและไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย (Nullum crimen, nulla poena, sine lege) ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่า โทษทางอาญาจะต้องเป็นวิธีการที่กฎหมายบัญญัติขึ้น หากกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าเป็นโทษ วิธีการที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนั้นก็ไม่ใช่โทษ ทั้งนี้จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอน ลอว์ ที่นำวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำสามารถเลือกใช้แทนคำพิพากษาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด (Sentencing Alternative) ซึ่งมีใช้เป็นโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติบริการสังคม (Community Service Orders Act, 1979) ของประเทศนิวซีแลนด์ ในข้อ 4 กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือปรับ หากศาลเห็นสมควรว่า ผู้กระทำความผิดยังไม่ควรที่จะต้องถูกลงโทษจำคุกหรือปรับให้ศาลกำหนดคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษ หรือแม้แต่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S.C มาตรา 3563 (a)(2)) กำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นเงื่อนไขหนึ่งเพื่อคุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ศาสตราจารย์ เพอร์ตรีค เอเลน เจ้าพนักงานคุมประพฤติและศาสตราจารย์ เจน เออดัม อาจารย์ในมหาวิทยาลัยอินลินนอยส์ ให้ทัศนะว่า "วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการ

บริการสังคมเป็นมาตรการกึ่งกลาง (Middle - Ground Sanction) ระหว่างการจำคุกและการคุมประพฤติ²²

ส่วนบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาของประเทศไทย ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499 มาตรา 18 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดไว้ 5 ประเภท คือ 1) ประหารชีวิต 2) จำคุก 3) กักขัง 4) ปรับ 5) ริบทรัพย์สิน วิธีการอื่นที่กำหนดนอกเหนือไปจากบทบัญญัติแห่งมาตรา 18 จึงมิใช่โทษทางอาญา วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นผลจากการพิจารณาของศาลว่า ผู้กระทำความผิดมีความผิดจริง สมควรที่จะได้รับการลงโทษและมีการกำหนดโทษที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดแล้วแต่ให้รอการลงโทษ โดยมีกำหนดระยะเวลา ทั้งนี้ เมื่อศาลคำนึงถึงพฤติการณ์และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดแล้ว เห็นว่า ยังไม่เป็นการสมควรที่จะให้ผู้กระทำความผิดต้องมีประสบการณ์หรือใช้ชีวิตในทัณฑสถานแต่การที่ศาลมีคำสั่งให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษนี้ ผู้กระทำความผิดจะถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการคุมประพฤติ และการควบคุมดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ดังนั้น การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการทางกฎหมายวิธีหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันเป็นเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติผู้กระทำความผิด จึงมิใช่โทษทางอาญา

²²G. Frederick Allen and Harvey Treger "Community Service Orders in Federal Probation : Perceptions of Probationers and Host Agencies " Federal Probation (September, 1990): 8.

แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขบริการสังคมกับโทษทางอาญาที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งก็คือ ก่อนที่ศาลจะกำหนดเงื่อนไขบริการสังคมได้นั้น ต้องสอบถามความยินยอมจากผู้ถูกคุมความประพฤติ หากมีผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ยินยอมที่จะทำงานบริการสังคม ศาลหรือเจ้าพนักงานคุมประพฤติก็มีอำนาจบังคับได้ ซึ่งแตกต่างกับโทษทางอาญา โทษทางอาญามีสภาพบังคับเด็ดขาดไม่ต้องอาศัยความยินยอมจากผู้กระทำผิด แต่ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่า เงื่อนไขบริการสังคมมิได้มีสภาพบังคับเลย กฎหมายในหลายประเทศ* ให้นำโทษทางอาญา คือ โทษปรับมาใช้บังคับจำเลยให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข ส่วนกฎหมายอาญาของประเทศไทยนั้น มิได้นำโทษทางอาญามาเป็นสภาพบังคับของเงื่อนไข หากผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลจะกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งรอไว้ นั้นก็ได้ ฉะนั้น สภาพบังคับของเงื่อนไขบริการสังคมก็คือ การนำเอาโทษทางอาญาที่กำหนดไว้เดิมมาลงโทษจำเลยเสมือนหนึ่งมิได้นำเอาเงื่อนไขบริการสังคมมาใช้ ซึ่งเป็นการกลับไปสู่จุดเดิมก่อนนำเอามาตราการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมมาใช้

5.2 เหตุผลทางปรัชญา

การลงโทษเป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายในอันที่จะตอบสนองความต้องการของสังคม เพื่อจุดประสงค์ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบในสังคม

* เช่น พระราชบัญญัติบริการสังคม (Community Service Order Act) ของประเทศนิวซีแลนด์ ถ้าจำเลยละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อเงื่อนไขบริการสังคม กฎหมายกำหนดให้จำเลยชำระค่าปรับไม่เกิน 250 เหรียญ หรือ

พระราชบัญญัติกำหนดอำนาจศาลอาญา (The Power of Criminal Courth 1973) ของประเทศอังกฤษ ถ้าจำเลยละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อเงื่อนไขบริการสังคม กฎหมายกำหนดให้จำเลยชำระค่าปรับอย่างน้อย 50 ปอนด์

การลงโทษจึงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อยับยั้งการกระทำ (Deterrent) 2) เพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution) 3) เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from Society) 4) เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crimes) และ 5) เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

ส่วนการทำงานบริการสังคม เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดทำงานที่เป็นการให้บริการแก่สังคม ชุมชน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งเงื่อนไขบริการสังคมนั้นเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่ง เพื่อบรรเทาความประหัตถิผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) การทำงานที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคมจะมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกของผู้กระทำความผิดให้รู้จักรับผิดชอบตนเองและสังคม และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามารถ ทักษะในการทำงาน 2) เพื่อชดเชยความผิดที่ได้กระทำ (Restitution) เป็นการชดเชยความผิดที่ได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคม ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยบรรเทาความเสียหาย หรือด้วยการชดเชยเป็นตัวเงิน 3) เพื่อเป็นการทดแทน (Reparation) ให้แก่เหยื่ออาชญากรรม หรือ 4) เพื่อเป็นการลงโทษ (Punishment) การทำให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษ ในที่นี้หมายถึง การถูกจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล ในการใช้เวลาทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ อันเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่ง เพื่อบรรเทาความประหัตถิผู้กระทำความผิด

ปรัชญาในการลงโทษผู้กระทำความผิดกับปรัชญาในการทำงานบริการสังคม แตกต่างกันตรงที่การทำงานบริการสังคม เป็นวิธีการที่มุ่งแก้ไขผู้กระทำความผิด การทำงานบริการสังคมจะมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกให้รู้จักรับผิดชอบตนเองและสังคม และสังคมก็จะได้รับประโยชน์จากการทำงานของผู้กระทำความผิด อันเป็นวิธีการหนึ่ง ซึ่งช่วยชดเชยความเสียหายซึ่งตนได้ก่อให้เกิดขึ้นกับสังคม

5.3 เหตุผลทางสังคมและจิตวิทยา

นักสังคมวิทยา W.H.Pearce O.B.E ได้ให้ทัศนะการทำงานบริการสังคม ว่า

"โครงการบริการชุมชนโดยผู้กระทำผิด โครงการนี้เป็นโครงการใหม่ ซึ่งศาลใช้เป็นการลงโทษโดยไม่จำคุกสำหรับผู้กระทำผิดผู้ใหญ่ ซึ่งมีความผิดถึงขั้น จำคุกภายใต้โครงการบริการชุมชนนี้ ศาลอาจเลือกที่จะสั่งผู้กระทำผิดซึ่งควรได้รับ โทษชั้นจำคุกให้อยู่ในภาวะการไร้เวลาว่าง (แต่ไม่เข้าให้ขาดเสรีภาพโดยสิ้นเชิง) ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์²³

การจำกัดเวลาพักผ่อนส่วนตัวของผู้ถูกคุมความประพฤติ ด้วยการให้ทำงาน บริการสาธารณประโยชน์ เป็นการใช้เวลาสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคม และเป็น การหลีกเลี่ยงมิให้ผู้กระทำผิดคบหาสมาคมหรือการประพฤติดันอำนาจไปสู่การ กระทำความผิดในทางอื่นอีก กระบวนการควบคุมสอดส่องและแก้ไขฟื้นฟู ของผู้ถูกคุมความประพฤติสามารถนำมาใช้เพื่อช่วยเหลือผู้กระทำผิดทั้งทางด้าน สังคมและจิตวิทยา กล่าวคือ เป็นการแก้ไขและให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดที่มิใช่ อาชญากรโดยนิตินัยให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมมาให้ออกคล้อยกับกฎระเบียบของ สังคมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ พนักงานคุมประพฤติจะเข้าหลัก จิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ เป็นแนวทางการแนะนำช่วยเหลือเพื่อให้ผู้กระทำ ความผิดช่วยเหลือตนเองได้ตามสมควร

²³สำนักงานคุมประพฤติกลาง กระทรวงยุติธรรม, การคุมประพฤติ
 ผู้ใหญ่: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร: ศรีสมบัติการพิมพ์, 2527),
 หน้า 127.

เมื่อวิเคราะห์เหตุผลทางด้านกฎหมาย ปรัชญา สังคมศาสตร์ และจิตวิทยา แล้ว จึงอาจสรุปได้ว่า วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยการให้ทำงานบริการสังคม มีช้เป็นการลงโทษทางอาญา แต่เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ศาลสามารถเลือกใช้แทน ค่าพิพากษาที่ลงโทษจำคุกจำเลยในระยะสั้น ซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายที่มี วัตถุประสงค์อย่างร้ายได้ อันเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความ ผิด ทั้งนี้ เพื่อมุ่งจะแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของผู้กระทำความผิดด้วยการ ทำงานที่เป็นการให้บริการแก่สังคมหรือชุมชน

6. วัตถุประสงค์การทำงานบริการสังคม

6.1 วัตถุประสงค์ของการทำงานบริการสังคมในต่างประเทศ

จากรายงานการศึกษาโครงการทำงานบริการสังคมของประเทศอังกฤษ พบว่า เหตุผลที่เข้าพนักงานคุ้มครองความประพฤติเสนอรายงานต่อศาล จัดโครงการให้ ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม มี 4 เหตุผลหลัก คือ 1) เพื่อประโยชน์ของผู้กระทำความผิด 2) เพื่อเป็นวิธีการเลือกแทนการลงโทษจำคุก 3) เพื่อประโยชน์ ของชุมชน และ 4) เพื่อจุดมุ่งหมายรวม คือ เป็นการรวมเหตุผลใน 1, 2 และ 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1

แสดง เหตุผลที่เจ้าพนักงานคุมประพฤติเสนอต่อศาลให้จัดการทำงานบริการสังคม²⁴

เหตุผล	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
(1) เพื่อประโยชน์ของผู้กระทำความผิด	83	31
(2) เพื่อเป็นวิธีการเลือกแทนการลงโทษจำคุก	50	19
(3) เพื่อประโยชน์ของชุมชน	11	4
(4) เพื่อจุดมุ่งหมายรวม*	122	46
รวม	226	100

*รวมเหตุผลตั้งแต่ (1) (2) และ (3)

ข้อมูลจากตาราง จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ตัวอย่าง เพื่อรวบรวมเหตุผลที่เจ้าพนักงานคุมประพฤติเสนอต่อศาลให้จัดการทำงานบริการสังคมได้รับเหตุผลที่สามารถจำแนกเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม จากจำนวน 283 ของทั้งหมด ส่วนอีก 17 ตัวอย่าง ไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ เหตุผลที่เจ้าพนักงานคุมประพฤติเสนอต่อศาลให้จัดการทำงานบริการสังคมเพื่อจุดมุ่งหมายรวม มีจำนวนมากที่สุด มีจำนวนถึง 122 ราย คิดเป็นร้อยละ 46 ซึ่งเป็นการรวมเหตุผล เพื่อประโยชน์ของผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นวิธีการเลือกแทนการลงโทษจำคุก และเพื่อประโยชน์ของชุมชนเข้าด้วยกัน

²⁴Ken Pease and William McWilliams, Community Service By Orders, p. 50.

6.2 วัตถุประสงค์ของการทำงานบริการสังคมในประเทศไทย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ได้มีการจัดโครงการให้ผู้คุมความประพฤติทำงานบริการสังคมหรือบริการสาธารณประโยชน์อย่างจริงจังมากขึ้น โดยได้บรรจุงานดังกล่าวไว้ในโครงการส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือของชุมชนในงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ ตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี ของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการและแผนพัฒนาศาลและกระทรวงยุติธรรม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535-2539) อีกด้วย ขณะนี้ประเทศไทยยังอยู่ในช่วงแรกของการดำเนินโครงการดังกล่าว จึงยังไม่มีรายงานวิจัยเพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ของการทำงานบริการสังคม แต่มีผู้ที่ได้ให้เหตุผลทางตำรา²⁵ สรุปวัตถุประสงค์ของการทำงานบริการสังคมไว้ ดังนี้

(1) เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของผู้ถูกคุมความ

ประพฤติโดยการ

- สร้างจิตสำนึกให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม
- ทำให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- พัฒนาทักษะ ความสนใจ ตลอดจนศักยภาพของผู้ถูกคุมความประพฤติ
- สร้างวินัยและความรู้สึกรักการทำงานสำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติที่ว่างงาน
- ทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเกิดความภาคภูมิใจและสร้างภาพพจน์ที่ดีสำหรับตนเองว่ายังเป็นคนที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคม

²⁵สำนักงานคุมประพฤติกลาง, แนวทางการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ซึ่งแก้ไขใหม่. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.) หน้า 8-9.

(2) เพื่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้ชดเชยความเสียหายที่ก่อขึ้น
โดยชัดแจ้งด้วยการทำงาน

(3) เพื่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติกลับคืนสู่สังคมและอยู่ร่วมกับ
ผู้อื่นได้ เช่นเดียวกับคนปกติธรรมดาทั่วไป

(4) เพื่อเป็นการลงโทษวิธีหนึ่งแทนการเลือกลงโทษจำคุก
โดยการจำกัดเสรีภาพ จำกัดเวลา พักผ่อนส่วนตัว ให้นำใช้เวลาเพื่อสร้างสรรค์
ประโยชน์ให้แก่สังคม

7. วิเคราะห์ผลดีและผลเสียการนำมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัย
การบริการสังคมมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากการศึกษาวิจัยโครงการบริการสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกา 14
โครงการ ผลการวิจัยปรากฏว่า โครงการบริการสังคมทั้ง 14 โครงการ ต่างก่อให้เกิด
ผลดีต่อสังคมผู้กระทำความผิด องค์กร หรือหน่วยงานซึ่งรับผู้กระทำความผิดเข้า
ทำงานและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ การทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติ
ทำงานบริการสังคม ทำให้สังคมได้รับประโยชน์อันเนื่องมาจากกิจกรรมบำเพ็ญ
สาธารณประโยชน์โดยตรง ในส่วนผู้กระทำความผิดการทำงานจะมีส่วนช่วยลดจำนวน
ผู้กระทำความผิดที่ไม่เจ็ดหลาบ (recidivism) และลดจำนวนผู้กระทำความผิดที่มี
พฤติกรรมก้าวร้าว (intrusiveness) ส่วนองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผู้กระทำความ
ผิดเข้าทำงานจะได้รับการบำเพ็ญกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และ
ในส่วนประโยชน์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คือ เป็นวิธีการที่สามารถนำหรือ

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากขึ้น อันเป็นการลด ค่าใช้จ่ายและลดจำนวนนักโทษที่น้อยลง²⁶

ส่วนการนำมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยอาศัยการบริการสังคม มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ในขณะนี้ยังไม่มีการศึกษา วิจัยผลดีและผลเสีย ทั้งนี้เนื่องจากอยู่ในระดับเริ่มทดลองปฏิบัติเพียงบางพื้นที่เท่านั้น ข้อมูลจึงยังไม่เพียงพอที่จะทำการศึกษาได้ แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า โครงการบริการ สังคมมีประโยชน์ต่อผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย สังคม ศาล และราชทัณฑ์ ดังต่อไปนี้

7.1 ผลดี

(1) ประโยชน์ต่อผู้กระทำผิด

(1.1) เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดเพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะสั้น มิให้ผู้กระทำผิดในคดี ความผิดเพียงเล็กน้อยมีผลหินติดตัวกลายเป็นคนไม่พึงปรารถนาของสังคม

(1.2) สำหรับผู้กระทำผิดที่ว่างงาน การทำงาน บริการสังคมจะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ในการทำงานและเปิดโอกาสให้ฝึกฝน ทักษะ ฝึกหัดการทำงาน เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพได้

(1.3) การทำงานบริการสังคมจะช่วยให้ผู้กระทำ ความผิดได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ และให้ผู้กระทำผิดได้ตระหนัก ถึงคุณค่าของทักษะในการทำงานภายหลังผ่านกระบวนการทำงานมาแล้ว

²⁶Joe Hudson and Burt Galaway, "Community Service: Toward Program Definition" Federal Probation (June 1990): p. 3-5.

(1.4) การทำงานบริการสังคมมีช้การมุ่งเน้นบมด้อย บัญหาของผู้กระทำความคิด แต่เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีของผู้กระทำความคิดให้ปรากฏ ออกมาในรูปของการให้บริการผู้อื่นหรือสังคม

(1.5) เพื่อให้ผู้กระทำความคิดกลับตนเป็นคนดีและรู้สึก สำนึกผิดและการทำงานบริการสังคมจะมีส่วนช่วยให้ผู้กระทำความคิดรู้สึกรับผิดชอบต่อ ตนเองและสังคม

(1.6) ท้าให้ผู้กระทำความคิดเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ ได้กระทำความคิดและพัฒนาตัวเองให้มีคุณค่า จากการทำที่ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

(2) ประโยชน์ต่อผู้เสียหาย

(2.1) เพื่อเป็นการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ที่สามารถมองเห็นผลงานเป็นรูปธรรม

(2.2) ท้าให้ผู้เสียหายรู้สึกพึงพอใจบ้างจากการที่ได้ตอบรับ ต่อการกระทำผิดโดยที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถหลบหนีจากความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ ได้กระทำไป

(3) ประโยชน์ต่อสังคม

(3.1) สังคมได้รับประโยชน์จากผลงานของผู้กระทำ ความผิดโดยตรง เช่น การให้บริการของผู้กระทำความคิด

(3.2) การทำงานบริการสังคมของผู้กระทำความคิด ปรากฏผลงานให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อชุมชนมากกว่ามาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดย ไม่ใช้เรือนจำอื่น ๆ

(4) ประโยชน์ต่อศาล

(4.1) เป็นทางเลือกของการพิพากษาคดีที่ประหยัดและได้ ประโยชน์มากกว่าทางเลือกอื่น ๆ

(4.2) ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขขุมความประพฤติอื่นใด เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟู ทดแทนความเสียหายที่ก่อขึ้นให้กลับคืนสู่สังคม

(5) ประโยชน์ต่อราชทัณฑ์

(5.1) เพื่อลดความแออัดของนักโทษในเรือนจำให้น้อยลง อันเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว เนื่องจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

(5.2) ช่วยรัฐประหยัดงบประมาณ ค่าใช้จ่าย และลดภาระการเลี้ยงดูผู้ต้องขังในเรือนจำ

7.2 ผลเสีย

วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมมีผลดีค่อนข้าง

เด่นชัดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามการนำมาประกอบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคมมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้เขียนเห็นว่ายังมีผลเสีย ถึงแม้ว่าเงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมได้ถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษวิธีหนึ่งแทนการเลือกลงโทษจำคุกในระยะสั้น โดยจำกัดเสรีภาพ จำกัดเวลาพักผ่อนส่วนตัว ให้ผู้กระทำความผิดใช้เวลาว่างเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมก็ตาม แต่เนื่องจากวิธีการดังกล่าว ศาลต้องปล่อยผู้กระทำความผิดออกมาสู่โลกภายนอกให้ใช้ชีวิตเยี่ยงคนธรรมดาในสังคม ดังนั้นก่อนปล่อยตัวบุคคลดังกล่าว จึงต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกบุคคล เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ชุมชนว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ออกมาสร้างความเดือดร้อน ทำให้สาธารณะหวาดระแวงหรือเกรงกลัวว่าบุคคลนั้นจะกระทำความผิดขึ้นอีก ฉะนั้น ถ้าหากเกิดความผิดพลาดหรือความบกพร่องอันเนื่องมาจากกระบวนการคัดเลือกบุคคล ปล่อยผู้กระทำความผิดออกมาสร้างความเดือดร้อนต่อสังคมแล้ว สังคมก็จะได้รับผลร้ายมากกว่าได้รับประโยชน์ ทำให้สังคมรู้สึกว่ามีอันตรายมากขึ้น